

Vores medlem, Gudrun Bøgedal, gjorde os ved et møde i foråret opmærksom på, at Smidstrup kirke i det seneste kirkeblad fortalte om, at et stykke stjålet kirkesølv med indgraveret navn, var kommet til veje igen. – Det gav anledning til at afprøve nogle gode slægtsforskningskilder:

Stjålet, men genfundet kirkesølv fra Smidstrup med en interessant proveniens.

(Af Jesper Ratjen, formand)

Smidstrup sogns kirkeblad fra foråret 2018 fortæller om et stykke stjålet kirkesølv, som efter 38 år atter er dukket op. En årvågen slægtsforsker havde gjort menighedsrådet opmærksom på, at en lille sølvdåse med navnet *Langhaar* indgraveret på låget i efteråret 2017 var udbudt og solgt på Lauritz.com.

Oblatæskan (foto: Lauritz.com)

Auktionshuset havde beskrevet varen således:

Rund, dansk barok dåse af sølv, drevet ligeløbende bort, glat korpus, låg med plakette med graveret adelsvåben med inskriptionen 'Anna Mette Langhaar - Wittue Von Weiss - 1723'. Stemplet monogram PS for mester Peder Nielsen Satterup, borgerskab i Fredericia 1713, død 1741. Ø. 9 cm. H. 4,2 cm. Vægt ca. 116 gr. Fremstår med aldersrelateret patina, mindre trykmærker.

Anna Mette Langhaar (1668-1738) hustru til Hans Peter Weiss.

Mange fine oplysninger, men auktionshuset var uvidende om proveniensens: At det var tyvegods fra 1979 og at dåsen da havde været Smidstrup kirkes ejendom som oblatæske i 256 år.

Anna Mette Langhaar - Wittve von Weiss 1723

Hvem var hun? – og enke efter hvem? – og hvilken tilknytning havde de til Smidstrup sogn? – og hvorfor 1723?

Frem for at google "Langhaar" – som henviser til en sværm af langhårede hunde, katte og skind eller "Weis", som er navn på adskillige firmaer og en chokoladestang, er det mere givtigt at benytte Personnavneregistret til *Trap: Danmark* (5.udg.):

I navneregistret nævnes ritmester Claus Langhaar (†1698) i Skamby, Odense amt og kaptajn Claus L. Weis († 1757) til Rønshave, Smidstrup sogn, Vejle amt.

Da det tydeligvis drejer sig om militærpersoner i 16-1700-årene, er den bedste kilde: *J.C.W. & K. Hirsch: »Danske og norske officerer 1648-1814* (1909), hvor officeres militære karriere, evt. relation til andre officerer, ægtefæller samt våbentegninger ofte er oplyst. Værket er ikke trykt, men de 12 håndskrevne bind findes på Det kgl. Bibliotek, men står/stod? også i kopi på Rigsarkivet i København. – Selve værket er ikke scannet, men det er derimod det alfabetisk ordnede *seddelkartotek*, som Hirsch'erne (far og søn) førte som grundlag for deres værk. (Link til dette findes på vores hjemmeside under: Links - Soldaterrelateret).

På 2 sedler vedr.: **Weisz, Hans Peter** fanger vores øje også navnet på hans hustru: **Anna Mette Langhaar**, samt en række nyttige oplysninger med kildehenvisninger:

Løjtnant Hans Peter Weis ved 2. jyske nationale rytterregiment var faldet ved Höchststedt 13/8-1704. Derved var hans hustru Anna Mette Langhaar blevet enke ("Wittve von Weis").

Hvordan kunne det gå for sig?

8 danske rytterregimenter (4500 mand) og 7 infanteriregimenter (8000 mand) var af Frederik d. 4 udlejet som hjælpekorps (auxillærtropper) til Holland og England mod Frankrig og Spanien i "den spanske arvefølgekrig" 1701-1713. Et af de blodigste slag fandt sted den 13. august 1704 ved Höchst/ Blenheim (ved Donau), hvor hele auxillærkorpset deltog på nær 3 infanteriregimenter. 31 kavalleriofficerer faldt (deriblandt Hans Peter Weis, som "blev ved Höchst") og 34 infanteristofficerer samt et ukendt antal menige. [Personallhistorisk Tidsskrift 9. Rk. 3. Bd. (1930) s.196-99]

Fra Hirsch' seddelregister vedr. Hans Peter Weiss

På sedlerne ses følgende kildereferencer:

- 1) ref. Sag December 1705
 - 2) ref. Sag 6/12 1704 A § 5
 - 3) ref. Sag 12/7 1737 § 7
- samt
- 4) ref. Sag 27/7 1716 § 21

Mail til "Spørg Rigsarkivet" afklarede betydningen af "ref. Sag" – som henviser til **Krigskancelliets refererede [overfor Kongen] sager**. Sagens hovedindhold refereres kort og den trufne beslutning noteres. Sagerne er ikke scannede, men må bestilles på DAISY og ses på Rigsarkivet i København eller bestilles som "brugskopi" på mikrofilm til et landsdelsarkiv.

Søges i DAISY: Arkivskaber: Krigskancelliet
Arkivserie: Refererede sager

Enken havde 4 små børn at sørge for

Som enke sad Anna Mette Langhaar Weis i 1704 tilbage med 4 små børn og søger gennem Krigskancelliet Hs. majestæt Kongen om, at måtte få tilbagebetalt det bestallingsgebyr på 200 Rdl., som hendes mand gennem sin chef oberst Utterwich havde betalt generalløjtnant von Plessen for sin løjtnantcharge. [ref. Sag 6/12 1704]

Anna Mette Langhaar Weis boede 1705 i Smidstrup sogn

Efter slaget ved Höchsted den 13. august 1704 blev der i december 1705 udarbejdet en navneliste over de faldne danske officerer og deres enkers opholdssted med henblik på at udbetale enkerne de faldne ægtefællers skyldige lønninger. [ref. Sag December 1705)]. Af listen fremgår, at Anna Mette Langhaar Weis i 1705 boede i *Roushagen Landsby i Jylland*. (Hirsch mener, at det må være Rønshave på Als, mens listen, som bringes på tryk i Personallhistorisk Tidsskrift [9. Rk. 3.Bd. (1930) side 196-99] peger på Holmans herred – hvilket vi jo kan bekræfte: Rønshave i Smidstrup sogn, Holmans herred).

Allerede i 1705! – og måske tidligere, boede familien Langhaar Weis i Smidstrup sogn, eftersom Hans Peter Weis' regiment: "2. jyske nationale rytterregiment" i 1689 og 1698 anføres som garnisoneret i Kolding amt. [4. dragonregiment - Wadschier.dk]

Rytterne og deres familier var indkvarterede hos bønderne på de mange kongeejede ryttergårde i Rytterdistrikterne – Heriblandt Rønshave i Smidstrup sogn, Koldinghus rytterdistrikt.

I *Trap: Danmark* (5.udg.) står bl.a. om Rønshave:

"Rønshave . . . 1579 mageskiftet til Kronen. 1661 beboedes den (9 tdr. hartkorn) af skovrider Morten Heyring, 1717 af løjtn. Malte Sehested og **1732 af sen. kapt. Claus L. Weiss** († 1757), hvis svigersøn Niels Pedersen Smidt († 1799) 1765 købte den (4 1/2 tdr. hartkorn) for 519 rdl. på auktionen over Koldinghus Rytterdistrikt".

Om rytterløjtnant *Hans Peter Weis*, véd vi ellers ikke andet, end at han er udnævnt til løjtnant 12/5 1696 ved 2. jyske nationale rytterregiment [Hirsch] og var gift med Anna Mette Langhaar med hvem han havde 4 børn. Smidstrup kirkebog begynder først 1704, og den eneste af børnene, vi kender: *Claus Langhaar Weis* angives [i »geni«] som født i Flensborg 1699.

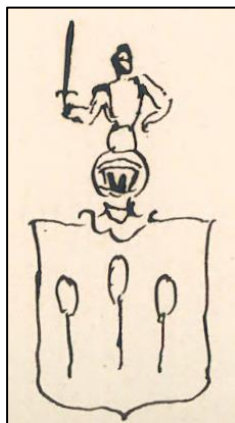
1716 et kriseår

I juli 1716 ligger Anna Mette Langhaar Weis så alvorlig syg, at hun forventer en snarlig død. Hun ansøger derfor Kongen om, at oberstløjtnant Donop og hendes øvrige slægtninge henholdsvis må forestå hendes skifte og blive formyndere for hendes 4 børn [ref. Sag 27/7 1716 § 21]

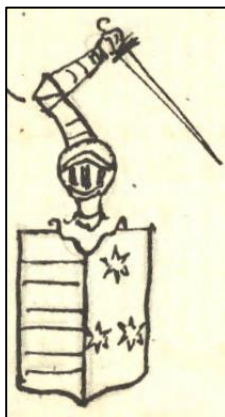
Er oblatæsken fra 1723 til Smidstrup kirke en votivgave?

Anna Mette Langhaar Weis døde ikke denne gang. Hun rejste sig fra sit formodede dødsleje og levede endnu en snes år. Måske kan vi her ane en forklaring på oblatæsken fra 1723: Det kan være en taknemmelighedsgave/votivgave, fordi hendes liv blev sparet.

Samtidig æres også hendes afdøde mand med gengivelse af slægternes våbenskjolde afbilledet som alliancevåben.

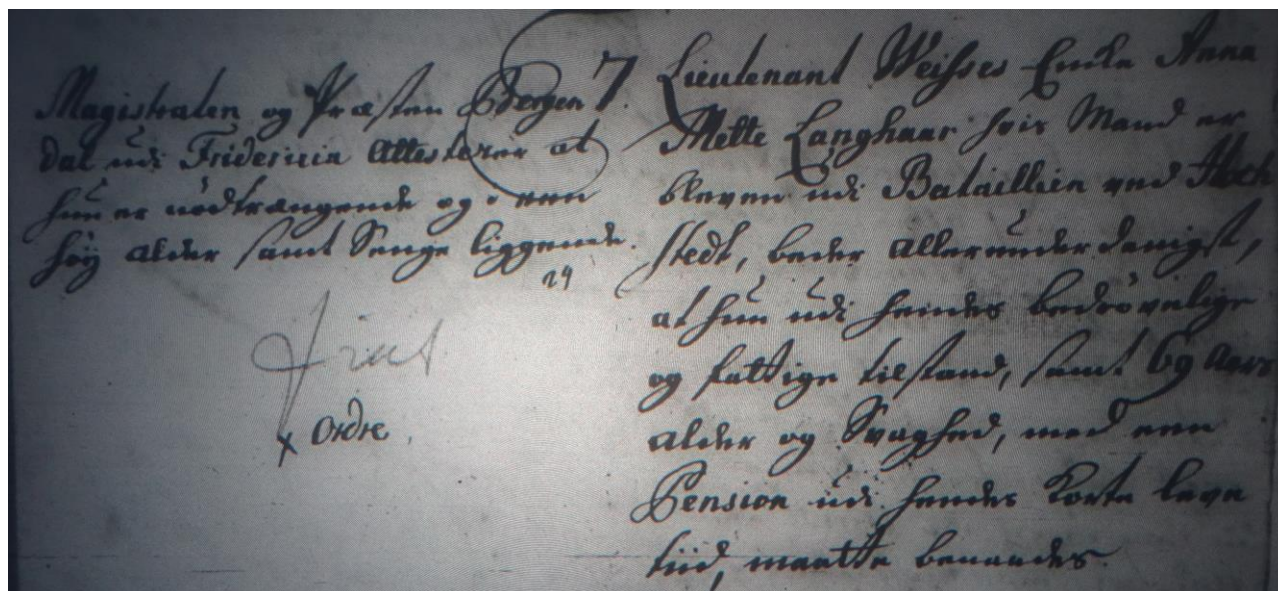
Weis

Langhaar

En af de fine ting ved Hirsch's sedler er de mange gengivelser af slægternes våbenskjolde, som er aftegnet efter forskellige arkivalier. Familien Weis's våbenskjold med de tre hvedeaks er aftegnet efter et segl i Rigsarkivets seglsamling. (Et våbenskjold med en naturalistisk skjoldfigur er oftest et borgerligt – ikke adeligt våben [Sv. Tito Achen]). Anna Mette Langhaar Weis har passende for situationen ombyttet den brynjeklædte hjelmfigur med en nøgen kvinde. Rytterfamilien Langhaars våbenskjold har bevaret det slagkraftige sabelhug. (Sønnen Claus Langhaar Weis var på det tidspunkt rytterløjtnant). [Våbenskjoldet tegnet af Hirsch efter "Indkomne sager 27/10 1697"]

I juli 1737 hører vi sidste gang fra Anna Mette Langhaar Weis, hvor hun indgiver et meget oplysende bønsskrift til Kongen [ref. Sag 12/7 1737 § 7].

Krigskancelliet Refererede sager 12/7 1737 § 7 (Foto efter mikrofilm i læseapparat)

Magistraten og Præsten Bergen
dal udi Fridericia Attesterer at
hun er nødtrængende og i een
høy Alder samt Senge liggende

x Ordre

7 Lieutenant Weises Enke Anna
Mette Langhaar hvis Mand er
bleven udi Bataillen ved Hoch
stedt, beder allerunderdanigst
at hun udi hendes bedrøvelige
og fattige tilstand, samt 69 Aars
Alder og Svaghed, med een
Pension udi hendes korte Leve-
tiid, maatte benaades.

Anna Mette Langhaar er født i 1668 – sandsynligvis i København.

Eftersom Anna Mette Langhaar i 1737 selv nævner, at hun er 69 år, må hun være født i 1668. Hun er datter af Rebecca Salome Tidemann og Claus Langhaar, daværende kornet ved Ulrik Frederik Gyldenløves Rytterregiment, som i de år var garniseret i København [Hirsch], hvor Anna Mette må være født. Desværre begynder København Garnison kirkebog "først" i 1691.

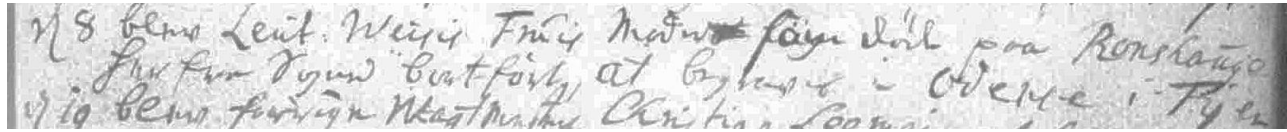
Efter nogle år med skiftende tjenester kom Claus Langhaar som ritmester ved 1. fynske nationale rytterregiment omk. 1680 til Skamby sogn på NV-Fyn. Rytterfamilien boede i Torup. I 1684 døde Anna Mette Langhaars mor i barselseng. Faderen Claus Langhaar, som var avanceret til major, døde 1698. I Skamby kirke står i forhallen en kæmpe stor ligsten over dem.

Selv om Anna Mette Langhaar i sin ungdom må have boet i Skamby, ses hendes ægteskab med Hans Peter Weis ikke at være indgået her. Som tidligere nævnt skal en søn, Claus, være født i Flensborg 1699. – Hirsch nævner dog en kilde [ref. Sag 3/10 1729], som antyder fødselsår: 1704. (25 år i 1729) for en søn Claus. (Den ældste Claus kan være død som lille).

Et forventet dødsfald på Rønshave. Hvad kan man tro? – Og hvad skal man mene?

Man kan tro, at Anna Mette Langhaar Weis's død må forventes få år efter hendes i oktober 1737 attesterede bedrøvelige tilstand. Vi bliver derfor ikke overraskede (snarere lettede) over at finde nedenstående notat i Smidstrup kirkebog i januar 1738: Vi vil derfor gerne læse: "Leut. Weises Fru Moder, som døde paa Ronshauge . . .".

Smidstrup kirkebog 1704-1775. Holmans h., Vejle a. Begravede januar 1738 [ao.opsl. 107/270]

Men pas på! – ***Der er ulve i mosen!*** – For hvad står der egentlig?

Der står:

d. 8 blev Leut. Weisis Fruis Moder, som døde paa Ronshauge, her fra Sogned bortført, at begraves i Odense i Fyen.

Man skal mene, at man som udgangspunkt nødvendigvis må følge tekstens ordlyd. Det er altså ikke løjtnantens "Fru Moder", men hans svigermoder; hans Frues, Dorthea Margrethe Hüschen's moder, som i januar 1738 er død hos dem på Rønshave. Har denne svigermoder relation til Odense? – Ja! I Odense byfogeds skifteprotokol 1726-1761 konstaterer vi, at hun (Cathrine Margrethe Hüschen) er enke efter kaptainløjtnant ved fynske nationale infanteriregiment Anthoni Adolph Hüschen, som døde i Odense 1729. At det er svigermoder-enkens lig som skal føres til Odense for at begraves dér, giver derfor god mening. Hendes begravelse i Odense ses dog ikke. Kirkebogen for Odense Skt. Hans, som er kirken for militærfolk, nævner hende ikke, – men hun er jo også død udensogns. (Heller ikke i Odense Skt. Knud eller Vor Frue, som har lakune for begravede 1705-1741, ses hun begravet. – I Odense Skt. Hans Kirkeinspektorets hovedregnskabsprotokol 1694-1822 kunne alternativt undersøges for betalte begravelsespenge?)

Hvad så med Anna Mette Langhaar Weis? Hvornår døde hun?

Selv efter en nøje gennemlæsning af Smidstrup kirkebog i årene efter 1737 er det ikke lykkedes at finde et notat om hendes død og begravelse – hvilket man dog skyldte hende efter hendes donation til kirken.

En standardløsning ville være at finde et skifte efter hende. Så kunne et dødstidspunkt og -sted samt navnene på de 3 endnu ukendte af hendes angiveligt 4 børn, blive oplyst. – Men det er ikke lykkedes!

Rønshave i Smidstrup sogn hørte til Koldinghus Rytterdistrikt, men rytterdistriktets skifter omfatter kun rytterbønderne og deres familier.

Skiftemyndighed for militærpersonerne var regimentets auditør. [J. Green: »Slægtsforskning i lægdsruller, søruller og i hærens og søværnets arkiver« (2009) side 110]. (Står i vores bibliotek som P17 og P 23). For at finde arkivaliet skal man følge regimentsnavnekæderne frem til nutiden. Regimenternes navnekæder ses i ovennævnte bog af J. Green side 81-92. Men ved umiddelbar søgning i DAISY klares det automatisk.

Hvilket regiment hørte rytterenken til?

Hendes mand, Hans Peter Weis var løjtnant ved »2. jyske nationale rytterregiment«, men ingen relevante skifte-arkivalier er bevaret.

Hendes søn, Claus Langhaar Weis, som hun boede med på Rønshave var 1733 steget af hesten og blevet "fodtudse" i det samme år oprettede »Søndrejyske nationale Infanteriregiment«. Fra 1735 som løjtnant [Hirsch]. Heller ikke her er relevante skiftearkivalier bevaret.

Så vi sidder tilbage med uforrettet sag!

På »geni« lægger man låg på Anna Mette Langhaar Weis i 1738 – men dem om det!

Der er ingen tvivl om, at hun er død, men nu har fået nyt liv i Smidstrup-menighedens bevidsthed!

*Smidstrup kirke, opført mellem 1050-1250. Tårn og kapel fra omk. 1470. Hovedrestaureret 1754
(Foto: 31. maj 2018 JeR)*

Rønshauge i Haastrup, Smidstrup sogn – Ejendommen eksisterer stadig, men har naturligvis i de forløbne 300 år mange gange skiftet udseende og funktion. Sidst til det helt ekstreme.

Supplement til artiklen om Anna Mette Langhaar

Charles Wind har i Uggerslev kirkebog 1662-1739, Skam herred, Odense amt fundet hendes vielse med rytterløjtnant Hans Peter Weis. Den fandt sted den 10. februar 1697. (Uggerslev er nabosogn til Smidstrup, hvor de boede på Rønshave)

Dand 10 Febr. Blaff Valædla
br. Luitenant Hans Paiten
Wijbog Valædla Jomfru dnu
Mette Langbaas Binde.

Uggerslev kirkebog 1662-1739 [ao. opsl. 131/288]